СВОБОДА — SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ. — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 195. Джерзі Сити, Н. Дж., понеділок, 23-го серпня 1937. VOL. XLV. No. 195. Jersey City, N. J., Monday, August 23, 1937. THREE CENTS

ЗА НЕВМІШУВАННЯ АМЕРИКИ У СПРАВИ ДАЛЕКОГО СХОДУ

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт і секретар стейту Гол заявили, що обстріл американського воєнного корабля „Оґуста" в шанґгайській пристані вважатимуть покищо нещасливим випадком. Усякі потрібні дипльоматичні кроки чи протести будуть підняті американськими дипльоматичними представниками в Китаю. Якщо виважеться, що тут завинили китайці чи японці, чи хто інший, тоді винуватці будуть потягнені до заплати відшкодування. Урядово заявлено, що не буде теж зміни у політичнім відношенні до Китаю, а це значить, що американські кораблі далі оставатимуться на китайських водах, зокрема на ріці Ванґпу, яку то ріку вважається інтернаціональною, себто такою, на якій можуть свобідно пливати навіть і воєнні кораблі різних держав.

Хочуть забрати всіх американців з Китаю.

Багато сенаторів домагаються, щоб воєнна фльота вивезла негайно всіх американських горожан із терену війни в Китаю. Секретар стейту каже, що видано такі зарядження, але проте їх тяжко перевести в життя, бо от, наприклад, в Еспанії ще досі остаються американські громадяни, хоч уже видано стільки зазивів, щоб вони покинули Еспанію. Таке саме і в Китаю. Люди не покидають Китаю, бо думають, що от-от уже буде спокій. Сенатор Клерк домагався, щоб забрати з Китаю всіх американців, як цивільних так і військових. А хто не хоче цьому повинуватись, хай остається на власне ризико.

Протест Міжнародньої Ліґи Миру і Свободи.

Президент Рузвелт одержав між іншим від Жіночої Міжнародньої Ліґи Миру і Свободи телеграму, в якій ця Ліґа протестує проти в...их американських військ до Китаю. Вона заявляє, що осуджує побут хочби одного американського жовніра на землі чи водах Китаю. І каже, що обстріл воєнного американського корабля є наявним доказом, що такі кораблі є завжди притокою до ріжних заворушень і випадків, які втягають Америку в ріжні міжнародні конфлікти.

УТІКАЧІВ ПРИВИТАВ ЗЕМЛЕТРУС.

МАНІЛЯ (Филипини). — Від 40 років не памятають такого сильного землетрусу, як той, що потряс містом саме в тій хвилі, коли надплив з Китаю перший транспорт американських утікачів у числі 256 осіб. Світла у місті погасли. Було багато тілесних ушкоджень, але жертв у людях не було.

РОБІТНИЧІ ПРОВІДНИКИ ОСУДЖУЮТЬ ДЕМОКРАТИЧНУ ПАРТІЮ.

ВАШИНҐТОН. — Провід демократичної партії дістав від трьох робітничих провідників нагану за те, що на теперішній сесії конгресу не перейшов законопроект про мінімальну заробітню платню і максимальний час праці. Вину за те, казали робітничі провідники, поносить провід партії, бо він виказав, що не має сили перевести ті соціяльні реформи, які приобіцяв у своїй виборчій програмі. Найбільше накидуються робітничі провідники на реґуляміновий комітет палати послів, бо саме в нім сидять ті одиниці, що не хочуть допустити, щоби були усунені основні недомагання американського промислу. Критикували демократичну партію: Джан Луїс, голова Безпартійної Ліґи Праці; Вилїєм Ґрін, президент Американської Федерації Праці; й Сидні Ґілмен, президент „Амалґамейтед Клотінґ Воркерс оф Амеріка".

В ПАРТІЇ ВСЕ В ПОРЯДКУ, КАЖЕ ФАРЛІ.

ІНДІЯНАПОЛІС. — У Демократичній Партії нема ніякого розколу. А всі поголоски про якийсь розкол це „політика", і тільки „політика", і то „дуже дурна політика". Таке заявив генеральний почтмайстер Фарлі на конвенції Молодечих Демократичних Клюбів. До 10,000 молодечих делеґатів промовляла теж пані Френклин Д. Рузвелт і виказувала осяги Демократичної Партії та взивала молодь підпирати політику цієї партії.

ПЯТЬДЕННИЙ ТИЖДЕНЬ ПРАЦІ.

НЮ ЙОРК. — Перейшла ухвала, щоб усі муніципальні цивільні урядовці працювали тільки пять днів на тиждень. Виняток становлять поліцаї і пожарники. Посадник міста сказав, що це все гарно, та біда, що така ухвала принесе місту збільшений видаток на суму $6,000,000 річно.

НЕБУВАЛА СПЕКА.

НЮ ЙОРК. — З цілого краю доносять, що від кількох днів усюди панує велика спека, яка нестерпна ще й тому, що є велика духота. В пятницю було в Ню Йорку 93.3 ступня (Фаренгайта) тепла. Це рекордова спека. Того самого дня в 1884 р. було 92 ступні.

КОМІСАР СОВЄТСЬКОГО ПАВИЛЬОНУ ПАРИЗЬКОЇ ВИСТАВИ АРЕШТОВАНИЙ.

В Парижі кружляють чутки про трагічну долю комісара совєтського павільону на паризькій виставі, Івана Межлаука, брата Валерія Межлаука, комісара тяжкого промислу. Перед 10. днями закликали Межлаука в „службових справах" до Москви. Від того часу загинув за ним усякий слід. Очевидно, його арештували. Причини арешту також сензаційні. Його обвинувачують за те, що помагав троцькістам і тримав у павільоні компромітуючі світлини й портрети. Там були портрети Тухачевського і розстріляних ґенералів та інших достойників, що розстріляні, або в неласці.

РАДЯТЬ НАД ПОСУХОЮ.

В Оттаві відбулося засідання кабінету, на якому раджено над посухою в Саскачевані. Міністер рільництва Ґардінер, що саме вернувся в Оттаву з поїздки по полудневому Саскачевані, інформував інших міністрів про те, що бачив на заході. Кабінет прийняв предложення Ґардінера і домініяльний уряд даватиме потрібну допомогу потерпілим фармерам на тих самих основах, що мин. року, при кооперації провінції й залізниць. Худобу, що не буде випродана, будуть перевозити по зниженій оплаті в інші провінції, де є подостатком паші. Також само будуть дальше провадити роботи в справі наводнювання і піднято старання, щоб опустілі ренчові простори назад обернути в пасовища.

СКІЛЬКИ БІЛОРУСИНІВ?

По енциклопедіях знайдете на це питання відповідь: 6 або 7 міліонів. У дійсності, як зрештою й подають самі білоруські діячі, тепер на всьому світі є 12,000,000 білорусинів.

ЗАГАДКА ЖИТТЯ.

Небіжчик порадив виграти два міліони мільрейсів! Таке диво сталося в місті Бауру, в стейті Сан Павло (Бразилія). Жие там звичайний собі чоловічок, Аврелїо Орсоліні. Пару літ тому сам бідний і без виглядів на кращу будучність, він прийняв до хати якогось безпритульного дідуся, що в нього жив довший час, аж поки не переселився на вічний спокій. Ще за життя все повторяв: „За твоє добре серце я мушу тобі віддячитись і зробити тебе багачем". З таким наміром він заплющив на завше утомлені повіки. Недавно він прийшов до свого хлібодавця у сні й каже: „Сину, прийшов час: запиши собі число 6244, купи собі білет з льотерії св. Івана і заховай його до того чайника, що я тобі дав". І більш нічого. Аврелїо прокинувся, записав число, купив білет, розповів свій сон приятелям і порадив, щоби купили призвіщні числа, бо ті також виграють, і з довірям чекав дня виграшу, тримаючи білет у чайнику. Прийшов час крутити колесо долі: воно справді покрутилося на те число, що старенький напророчив! Два міліони мільрейсів припало бідакові за вчинене колись діло християнського милосердя.

ВЕЛИКИЙ ПЛЯН НАВОДНЕННЯ ЗАХІДНЬОЇ КАНАДИ.

Фінансові круги східньої Канади виготовили пятьлітній плян наводнення західньої Канади. Ріки Полудневий і Північний Саскачеван будуть служити як резервоари води. Крім того є в пляні засадити лісом великі простори незажитків. Згідно з обчисленнями, виконання пляну буде коштувати 400,000,000. Повідомляють, що домініяльний уряд ставиться до цього прихильно.

СЕЛЯНИ ЗАПРОТЕСТУВАЛИ ПРОТИ РУМУНСЬКОГО ГИМНУ.

У Заставні, Буковина, селяни повиходили з церкви, коли там стали співати королівський гимн. Румуни заарештували 16 селян, але згодом мусіли всіх увільнити.

ВТОПИЛАСЯ ЦІЛА РОДИНА.

В ріці Колюмбія, між Нелсон і Трейл у Британській Колюмбії, втопилася ціла духоборська родина з 5 осіб. Василь Ступніков з жінкою і трьома дітьми хотів дістатися зо свойого ренчу в човні на другий бік ріки, щоб збирати ягоди. На середині ріки човен перевернувся й бистрі хвилі не позволили ані одному з цілої родини врятуватися. Всі потопились.

КОЛХОЗНИКИ ПАЛЯТЬ ЗБІЖЖЯ.

Совєтська преса алярмує, що селянські саботажі проти державної реквізиції збіжжя стають масові. В останніх днях занотовано сотки випадків саботажу. В одному лише перекопському районі, в південній Україні, було 10 підпалів стирт. Рух у пристані припинений.

ВОЛИНСЬКІ ДІТИ У ЛЬВОВІ.

З Ковля на Волині приїхало до Львова 12 українських дітей ґреко-католиків під проводом о. В. Стернюка, редемпториста. Прогульковці оглянули Львів, церкви, музеї, деякі українські установи, фабрики й т. п. В неділю, 18-го липня, їх прогулька була в митрополита Шептицького, який довший час розмовляв з волинськими дітьми, фотографувався з ними в палаті й у садку. Діти відспівали „Садок вишневий" і „Многая літа" митрополитові.

ЛЮДСЬКІ КІСТЯКИ З НАПОЛЕОНОВИХ ВОЄН.

В свенцянському повіті (Виленщина) підчас робіт на полі знайшли людські кістяки. Правдоподібно походять вони з часів наполеонських воєн.

ЗАКОНОДАВСТВО МАЄ СВОЇ СМІШНІ СТОРОНИ.

Як скорість у творенні законів може дати дивоглядні висліди, оповідав недавно суддя Джеймс Ф. Браєнт з Саскатуні. Він назвав один закон, виданий у Манітобі, що суддя, котрий помер перед виданням присуду, повинен видати присуд упродовж вісімох тижнів по своїм відході, бо інакше справа буде викинена з суду. Як померлий суддя може видати присуд, про це закон не згадує.

ЗАЯЧА ЧУМА НА ПОЛЬСЬКО-ЧЕСЬКОМУ КОРДОНІ.

З лікарських кол зпад кордону інформують, що чехословацькі власті занотували сильне напруження т. зв. заячої чуми, що, здається, перенеслася й на людей. У звязку з тим видали в ЧСР зарядження вибити всі заяці. По польській стороні цеї недуги не завважили, але в кожному разі повітові санітарні власті в Коросні видали низку відповідних заряджень.

КУЛИСТИЙ ГРІМ У САМБОРІ.

В дім адвоката д-ра Дуркота в Старому Самборі підчас легкої бурі вдарив т. зв. кулистий грім. Цілий дім засвіяв наче від спаленої магнезії. Грім не вчинив більшої шкоди, тільки спалив папери, що були на бюрку, знищив електричні проводи, відлупав тинк зі стін і т. п. Пробігши кілька кімнат, грім щез. Це рідке атмосферичне явище бачили кільканацять осіб. На щастя, нікому нічого не трапилося. Тільки сестру д-ра Дуркота, що якраз відчиняла в цю хвилю двері, грім кинув на землю.

ЗАЛІЗНИЧІ ЗЛОДІЇ.

Під Братківцями коло Станиславова вскли до залізничого вагону, яким їхав заступник одної краківської фірми, Ґ. Арнольд, якісь два панки й закурили папіроси. Арнольд звернув на них увагу як на підозрілих. Але нічого не помогла його увага. За хвилину він заснув, а коли пробудився, ствердив, що йому щез золотий годинник і портфель з ґрішми. Щезли й оба злодії.

СТРАШНА ПРОГУЛЬКА.

Родина Вейлсів з Мінесоти приїхала на прогульку до Канади й коло Келґарі потерпіла страшну катастрофу. Авто Вейлсів злетіло з високого мосту в іриґаційний канал, де родичі й дві дочки втонули.

ЖИВЦЕМ ЗГОРІЛА.

У Велдіжі коло Стрия згоріла живцем Ф. Мільрадова, запалившись необачно від спіртової машинки, на якій гріла молоко.

ПОЗНАНСЬКІ КУПЦІ В ПЕРЕМИШЛІ.

Економічний наступ поляків на східню Галичину, і то не тих поляків, що вже тут живуть, а тих, що досі жили в корінній Польщі, — йде. Ось у списі нових економічних станиць у Перемишлі, оголошенім ендецькою пресою, є аж чотири познанці, а це: П. Котляревський (текстильна крамниця) Т. Семфан (фотографічне заведення), Шиманська (масна галя) й Влодарчак (склад взуття). Вони відчинили свої станиці недавно.

ПОБИЛИ ГОЛОДНОГО.

На дорозі коло фільварку в Кутківцях, повіт Тернопіль, Густав Міґден і Александер Дрогомірецький побили паличею й підкинули 17-літнього глухонімого Р. Зембу за те, що він, будучи голодний, зірвав кілька стручків гороху. На згаданих людей злодили донос до староства.

ПОЛІТИКА В СОВЄТСЬКІЙ ІНДУСТРІЇ

МОСКВА. — Одною з причин, що совєтська індустрія так скандально працює, є це, що в доборі технічного персоналу головну ролю грає політика. Совєтський часопис „За індустріялізацію" помістив гострий напад на предсідника совєтської автобільної індустрії, Дибеця, закидаючи йому, що він охороняє у своїй галузі людей, що не є певні для партії. В червні Дибець, що є бувшим американським робітником і організатором робітничого руху в Америці, дістав від совєтської влади осторогу, щоб переорганізував свою галузь і повикидав непевних людей. Ішло головно про одного чоловіка, Соловія, який нібито був ненадійним комуністом. Одначе Дибець відмовився викинути його, кажучи, що він є потрібний, бо добре розуміється на ділі. Тепер совєтська преса нападає на самого Дибеця, витягаючи наверх інші проступки у його галузі промислу. Вона доказує, що автомобільна індустрія дуже зле вивязувалася зо своїх завдань, що машинові части були незадлі і скоро псувались, а передовсім, що в індустрії було страшенно розпаношилося хабарництво, так, що директори одної фабрики не хотіли доставляти машинових частин другій, аж поки не дістали хабаря.

ЗАВЗЯТА БОРОТЬБА МІЖ ЯПОНЦЯМИ І КИТАЙЦЯМИ.

ШАНҐГАЙ. — В околицях Шанґгаю вивязалася завзята гарматня боротьба між японською фльотою, що пересувається вздовж ріки Ванґпу, і китайськими гаматніми батеріями, уміщеними на березі. В боротьбі брали також участь літаки. Бомби і гарматні стрільна заподіяли місту величезні шкоди. Багато будинків знищено і вбито багато людей. Решта мешканців спантеличена, родини порозділювані. В часі канонади гарматне стрільно, або бомба, влучило американський воєнний корабель „Оґуста", що теж стояв на ріці Ванґпу, і вбило одного американського моряка, а вісімнацятьох ранило. Корабель не відстрілювався, бо не знав, чиє це було стрільно та звідки впало. Китайський уряд далі посилає військові частини в загрожені околиці. Японські війська в деяких моментах почуваються притисненими китайськими військами.

КИТАЙЦІ ЗАКИДАЮТЬ НІМЦЯМ ОДНОСТОРОННІСТЬ.

БЕРЛІН. — Китайський амбасадор звернувся до німецького міністерства закордонних справ із зажаленням, що німецькі кореспонденти в Китаю подають односторонні вістки про японсько-китайський конфлікт і в тих вістках стараються все представити на некорисmь Китаю. Рівночасно японські чинники закинули китайському урядові, що він поширює сам про той конфлікт неправдиві вістки.

ЕСПАНСЬКІ РЕВОЛЮЦІОНЕРИ ІДУТЬ ВПЕРЕД.

САЛЯМАНКА. — Війська ґен. Франка посуваються повілі, але стало, вперед у напрямку на Сантандер. В місті скуплюється щораз більше втікачів з воєнних теренів, що робить прохарчування міста утрудненим. Революціонери захопили Арієля Парк, звідки Сантандер засобляється водою. Внаслідок блькади революційними військами чужі кораблі не можуть підїхати під Сантандер, як це до певної міри було у випадку Більбао, і не можуть забрати втікачів на кораблі. Ситуація стає з кожним моментом грізніша.

МИРОЛЮБНА ПРОМОВА МУСОЛІНІЯ.

РИМ. — Мусоліні виголосив у Палермі, на Сицилії, політичну промову, в якій простягнув мирову оливну галузку до цілого світу, а в перший мірі до Англії і Франції. Він сказав, що відносини між Францією й Італією настільки добрі, що їх зовсім нема потреби драматизувати. Також між Англією й Італією відносини поліпшилися. Тертя з останніх літ між тими двома державами, говорив Мусоліні, були внаслідок непорозуміння. Та притім Мусоліні ще раз підкреслив, що ґен. Франка він таки буде підтримувати, бо не допустить, щоби большевизм заволодів Европою. Також підкреслив, що приязнь із Британією і Францією не означає ослаблення „осі Берлін-Рим". Вкінці Мусоліні зовсім щиро заявив, що хоче знову співпрацювати з Ліґою Націй.

ДОБРИЙ ВІДГОМІН МУСОЛІНЄВОЇ ПРОМОВИ.

ЛОНДОН. — У лондонській пресі промова Мусолінія знайшла прихильний відгомін. Преса лорда Ротерміра радісно повитала цю промову і додала притім свої завваги, що добре зробив премієр Чемберлен, що повів миролюбну політику супроти Італії. Беручи під увагу італійську силу на Середземному морі, Англія ніколи не повинна була дратувати Італії. Цю промову також радісно приняли німці, а це тому, що Мусоліні заявив, що „осі Берлін-Рим" ослабляти не буде.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з англійською частю):		Friday's Issue (witr Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзи Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЖІНКА СЕНАТОРКОЮ

Коли жінка стає в Злучених Державах сенаторкою, то це новина. Так є і з назначенням сенаторкою пані Діксі Ґрейвс, що то заняла в американськім сенаті місце сенатора Блейка, котрий, як відомо, став членом Найвищого Суду Злучених Держав. Та годі сказати, щоб цю новину приняла американська преса з ентузіязмом. Бо ось „Ди Ню Йорк Таймс” вважає назначення пані Ґрейвс „цілком відповідним заокругленням тих усіх помилок”, яких назбиралося так багато від часу, коли президент Рузвелт розпочав кампанію за реорґанізацію судів. Чому саме часопис так думає, цього він не подає. Значить, припускає, що кожний відчуває те саме, що він, і є проти назначення пані Ґрейвс сенаторкою. Та як жеж дивитись на цю справу?

Паню Ґрейс заіменував сенаторкою її власний чоловік, який є ґубернатором стейту Алабами, покористуючись прислугуючим йому правом такого назначення. Виходить, що згаданий часопис і йому подібні вважають, що це не є добре й відповідне, коли людина на громадянськім становищі поступає в такий спосіб, як поступив ґубернатор Алабами. І не добре поступила, на їх думку, і пані Ґрейвс, що приняла номінацію на таке визначне становище з рук свого чоловіка. Бо поведення одного і другої дає природню притоку думати, що в цій важній справі не заважували заслуги і кваліфікації, а особисті й родинні інтереси. Справа ця погіршується ще тим, що пані Ґрейвс має бути сенаторкою тільки тимчасово, тільки до 26. квітня 1938 р., коли то відбудуться властиві вибори сенатора стейту Алабами і коли то вже кандидуватиме на цей уряд чоловік пані Ґрейвс, теперішній ґубернатор цього стейту. Як бачимо з цього, то справа та являється дійсно скомплікованою.

Та нам здається, що в самім назначенні ґубернатора своєї жінки сенаторкою нема нічого злого, якщо ця жінка є такою, як її описував попередньо той самий „Ди Ню Йорк Таймс”, що тепер уважає цю номінацію — нещасливою. А він писав, що пані Ґрейвс це дуже спосібна жінка, суспільна діячка, знаменита бесідниця і від довгих літ провідниця в боротьбі за повноту політичних жіночих прав. Цей самий часопис подав, що ця жінка була ініціяторкою деяких стейтових законів та що вона виробляла часто свому чоловікові-ґубернаторові найважніші промови. Тому, якщо це все правда, то не бачимо причини, чому пані Ґрейвс не мала би бути назначена сенаторкою. Та не годимося з одним, себто з тим, щоб вона була тільки аґітаторкою для карієри свого чоловіка. Тому булоб краще, щоб у 1938 р. вона стала кандидаткою на сенаторку і виголошувала в сенаті свої власні бесіди, замісць виготовляти їх свому чоловікові.

ЦАР ПЕТРО І. І МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ

Відомий російський учений і політик Павло Мілюков, що тепер видає в Парижі щоденник „Последние Новости”, пояснював перемогу дикого большевизму в Росії тим, що Московщина ще зовсім недавно прилучилася до західньо-европейської культури, від доби царя Петра І. (умер 1725 р.). Цар Петро був реформатором Московщини. Він звелів московській шляхті вчитися в західньо-европейських школах, а також засновував школи в Московщині. Европеїзацію Московщини цар переводив у великій мірі з допомогою учених українців. У 18 столітті ці „малоросіяни” заповнили були московські й петербурзькі канцелярії та уряди і були на дуже високих посадах у російській державі. Для прикладу можна назвати рязанського митрополита, охоронця („містоблюстителя”) патріяршого трону, Стефана Яворського, архиепископа новгородського Теофана Прокоповича або митрополита ростовського Дмитра Туптала, що був визнаний православною церквою за святого. Без цих визначних вихованців Киево-Могилянської Академії европеїзація Московщини булаб далеко тяжча. Але навіть завзята культурна праця тисяч учених малоросів не могла змінити московських звичаїв і обичаїв. Ще на початку 19. віку один француз сказав про москалів: „Пошкребіть росіянина і ви знайдете татарина”. (Grattez le Russe et vous trouverez le Tartare). Цим він хотів сказати, що европейська цивілізація торкнулася тільки зверхнього вигляду московських людей і що в середині москалі залишилися ближчі до Азії, ніж до Европи.

Цар Петро „цівілізував” Московщину з допомогою ката із „Преображенського Приказа”, що був попередником новочасної большевицької „Чека”.

Петро І. для збільшення военної могутности своєї держави довів до господарської руїни міліони московських селян, а особливо визискував Україну після перемоги над Мазепою і Шведами під Полтавою 1709 року.

В історичній науці давно вже йде спір про значіння реформ царя Петра для Московщини. До недавнього часу російські історики, що стояли близько до большевиків, уважали, що Московщина прийняла булаб европейську цивілізацію і без того дикого руйнування й лаяння, яке завів цар Петро. Ці історики (Покровський, Рожков і ін.) зазначали, що через реформи царя Петра Московщина була така виснажена, що не могла загоїти своїх ран ціле століття і що тільки в 19. віці Росія почала помалу доганяти західню Европу. Інші закидали Петрові І. те, що він відірвав російські освічені верстви від некультурної маси і цим утворив прірву між „інтеліґенцією” та „народом”.

Уже на початку большевицької диктатури дехто порівнював реформи царя Петра з реформаторським запалом Леніна що, як і московський цар, хотів „дігнати і перегнати Европу”. Ленін уважав для себе це порівняння майже образою. Але в „Сталінській добі” відношення большевиків до царя Петра змінилося. Большевицька Росія захоплено читає роман А. Толстого про царя Петра. „Ґенеральна лінія” Сталіна шукає опертя в московській національній традиції і особливо в реформах найвизначнішого демона 18. віку — царя Петра І.

Недавно в Москві закінчено фільму про царя Петра, утворену як апотеоза (збожнення) цього діяча. Московські часописи хвалять фільму і підносять високо особу царя Петра, що, мовляв, для своїх реформ не пожалував знищити тисячі людей, як це зробив і Сталін, щоб виконати свої „пятирічки”. Фільму про Петра І. зроблено так, що цей цар виступає майже як „большевик на троні”.

Російський большевизм уже від довшого часу все виразніше шукає собі підпори в московськім патріотизмі й націоналізмі. Царя Петра большевики хотять зробити своїм „ідейним предком”. Мають рацію. Сталінові і його партії ближчий цар Петро, цей реформатор з сокирою й дубиною, ніж традиції великої французької революції з вільністю і рівністю.

О. М.

Д-р Кирило Трильовський.

ПОЛЬСЬКІ ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ ДО РОКУ 1864 ВКЛЮЧНО

„В поґардзе смерці єдина ест надзея полепшеня льосу нашеґо і пшишлих поколень. Першши крок до зржуценя неволі ест одважиць сен биць вольним, першши крок до звиценства — познаць сен на власней сіле”. — Тадеуш Косцюшко.

І.

Одною з найважніших подій, що її знає всесвітня історія, є розібрання між сусідів такої великої держави як Польща, а то трьома наворотами: в рр. 1772, 1793 і 1795, і властиво без серіозного опору.

Проф. Е. Соколовський подає ось такі причини її „упадку”: 1. хибна форма влади, 2. покривдження міст, 3. ворожнеча між східньою (православною) і західньою (католицькою) церквою, 4. упадок просвіти, 5. ґеоґрафічне положення. А проф. Бобжинський каже: „Не границі і не сусіди, а лише внутрішній нелад довів нас до втрати політичного існування”. Багато вини цього упадку кладе він на плечі єзуїтам.

По першім розборі Польщі (1772 р.) старався Колонтай і інші польські патріоти рятувати її через переперття конституції з 3. травня 1781 р. Вона зносила „ліберум вето” (право хочби тільки одного посла не допускати до ухвали сойму) та впроваджувала наступство престола (скасувала вибори короля), але полишила селян далі в панській неволі. По другім розборі, 1793 р., старався рятувати Польщу великий польський патріот Тадеуш Костюшко, син білорусина о. Івана Роха Косцюшка, гр.-кат. соповицького пароха і радомиського декана (диви Записки Наук. Тов. ім. Шевченка” у Львові, том 81).

Косцюшко підняв у березні 1794 р. повстання проти москалів та побив їх у сутичці під Рацлавіцами. Мав він тоді 4,000 правильного війська і 2,000 селян ополченців, зіґнаних деякими дідичами. Селян тих узброєних у коси, джаґани та сокири, перло перед собою як живу заслону правильне польське військо (диви „Паментнікі” Пістора, видані в „Бібліотеце дзєл виборових” у Варшаві). Лише в цей спосіб можна зрозуміти участь у тім повстанні польських селян, котрі 52 роки пізніше вирізали у західній Галичині біля дві тисячі польських дідичів та спалили біля 150 дворів.

Косцюшко для позискання селян видав так званий „універсал поланецкі”, що надавав селянам у дуже неясний спосіб свободу і зменшував трохи дні панщини (з 6 днів у тижні на 3), що дуже обурило шляхту, а селян не приєднало. Провадив він зо змінним щастям війну з прусаками та москалями, аж побили його і взяли до неволі москалі в жовтні 1794 р. в битві під Мацейовіцами.

Польщу розібрали остаточно Росія, Пруси й Австрія в 1795 р. Польський письменник каже, що ні один нарід не віддавав так весело своєї землі другому, як поляки, бо — танцюючи. Шляхта (диви К. Козьмян: Паментнікі І.) казала: „Під деяким оглядом нам тепер (під москалями. — К. Т.) ліпше ніж за польських часів; маємо в переважній частині те, що нам давала вітчина, а не маємо тягарів і небезпеки уманської різні; а хоч без Польщі, є ми в Польщі і є ми поляками”.

Одначе визвольна робота поляків переноситься за границю, а ґен. Домбровський, порозумівшися з французьким ґенералом Наполеоном Бонапартом, основує 1797 р. в північній Італії польський леґіон з полонених утікачів з австрійської армії. Цей леґіон боровся відважно проти австрійців, італійців та еспанців і привернув добре імя Польщі у Франції, де ще недавно в паризьких театрах грано ролі запитих польських шляхтичів. Наполеон, ставши в 1804 р. цісарем Франції і побивши прусаків, віддячився полякам, основуючи для них 1807 р. невелике „Ксєнзство варшавске”. Про це писав польський патріот Сташіц: „Била юж земя, до зброєня сен і збйору”. Наполеон запровадив у тім князівстві французький цивільний кодекс, признаючи всіх рівними, а в конституції того князівства говориться ясно, що зноситься „неволю” селян. Але цього шляхта признати не хотіла.

В російській займанщині діяв тимчасом з великим успіхом князь Адам Чарториський. Він був, за метрикою, сином князя, теж Адама Чарториського, „ґенерала зем подольскіх”, а в дійсности — князя Репніна, російського амбасадора (посла) у Варшаві, до котрого був цілком подібний. Висланий як закладник до Петербурга, дістався він на двір цариці Катерини II-гої та став приятелем її внука, будучого царя Олександра. За його порозумінням став він любчиком жінки тогож Олександра та батьком її дочки. Коли офіцири задушили царя Павла, сина Катерини, і Олександер став царем, він зробив А. Чарториського російським віцеміністром, а потім також міністром справ заграничних та куратором виленської шкільної округи, до котрої ввійшли всі ґубернії бувшої Польщі в Росії. Отже він зорґанізував польський університет у Вильні (на білоруській етноґрафічній території), польський ліцей у Кремянці (на українській етноґрафічній території), а навіть полську ґімназію — в Києві. І ніколи в самостійній Польщі не було такої сильної польонізації, також при могутній допомозі з боку унії, як під пануванням і за дозволом Москви.

Наполеон оснував Варшавське князівство лише в цілях самолюбних. Він кликав Косцюшка ще в 1806 р. на службу до себе, але цей зажадав від Наполеона всіх „забраних земель” (без огляду на те, хто і в кого їх попередньо „забрав”), а то в той спосіб, щоби Польща сягала від Риґи до Одеси та від Данціґу до Карпат!

Ідучи в 1812 р. на Москву, дістав Наполеон від того Варшавського князівства 75 тисяч війська, з котрого по погромі Наполеона всетаки вернулись до вітчини ще 6 тисяч, і то з гарматами. В жовтні 1823 р. побито ще раз Наполеона під Ляйпціґом, а коли ворожі союзні війська 1814 р. і Париж обсадили, він зрікся престола і виїхав на остров Ельбу.

II.

Переможці над Наполеоном зїхалися на віденський конґрес і там створили 1914 р. **„Польське Королівство”** з російським царем як королем на чолі, „безповоротно злучене з Росією своєю конституцією”. Було це давнє Варшавське князівство, обкроєне на користь Прус та вільного міста Кракова. Цар Олександер І. хотів до того „королівства” прилучити ще і „земе забране”, то є землі білоруські, литовські й українські, але чужі диплиьомати і таки власні російські спротивилися цьому, а сам Олександер боявся офіцирської ленти, котрою задушено його батька.

Конституція з 1815 р. забезпечила шляхті цілковите панування в тім „королівстві”, закон про „ґміни” відновив патримоніяльну владу дідичів над хлопами, а в 1818 р. сойм ухвалив буки на всіх нешляхтичів.

Своєю дорогою, сойм богатшим і більше визначним людям надавав шляхотство і тому буржуазія не ставала ворогом шляхти, але приймала шляхотську ідеольоґію. Було це очевидно потоптанням ідеалів великої французької революції, але та ідеольоґія зо сталим ґустом на „земе забране” та привязання до католицизму стали трьома основними стовпами польської ментальности.

„Королівство Польске” почало небавом сильно підноситись економічно, головно завдяки міністрові фінансів, князеві Ксаверому Любецькому, але тому, що: 1. крім польського стояло ще і російське військо в Королівстві Польскім, 2. командантом усіх військ і фактично віцекоролем став вел. князь Константин, загонистий простак, 3. знесено явність нарад соймових і взагалі нарушувано конституцію, 4. Олександер не давав надій на прилучення „земі забраних” — постановили поляки самі здобути цілковите відірвання від Росії та прилучення до Польщі „Літви” (то є просторої Білої Руси з малою Литвою) та „Русі” (то є українських ґуберній на правім боці Дніпра). Отже почали повставати тайні товариства, як напр. „патріотичне” Лукасінського та фармазонські льожі, що викликало строгі переслідування. Липнева революція у Франції 1830 р. та повстання Бельґії і гроза виявлення існуючого вже заговору у війську викликали вибух повстання 29. листопаду 1830 р. Вісімнацять юнаків (з котрих ані один не згинув) кинулися на Бельведер (де потім жив марш. Пілсудський), щоб убити вел. кн. Константина, а поручник Висоцький зо 180 кадетами здобув арсенал, звідки роздано 40,000 крісів. Константин утік, а коли напад росіян відперто, він — мабуть підо впливом жінки, польки — відступив з військом від Варшави. Повстання поширилося на край, а у Варшаві стара, урядуюча вже „Рада Адміністраційна” перемінилася в „Ржонд тимчасови”. Ґенерал Хлопіцький оголосив себе диктатором, а замісць мобілізацією побільшувати армію, вдався в переговори з Петербурґом. Поляки жадали придержуватись конституції з 1815 р. та „Літви” і „Русі”, за що їх цар висміяв.

За той час російська армія під ґен. Дибічем вернулася з Балкану. Росіяни мали 114,000 війська, а поляки 80,000. Коли би був у їх провідників правдивий революційний дух, були би (взявши під увагу геройство їх війська) перемогли. Але ґенерали Хлопіцький, Скржинецький та Круковецький робили все, щоб того духа приспати. Російський ґенерал Паскевич (полтавець) хотів мирним способом закінчити ту війну і предложив полякам, щоб відкликали ухвалу сойму, що детронізувала Миколу, та щоб зреклися претенсії до „Літви” і „Русі”. Вони не захотіли, тож він збросю здобув у вересні 1831 р. Варшаву. Польське військо почало взагалі розлітатись, корпус ґенерала Раморіна (італійця) перейшов до австрійської Галичини (за те пізніше італійці розстріляли Раморіна), а ґен. Рибінський з 24,000 піддався прусакам. Ґен. Бем перевів 7,000 старши і підстаршин з того корпусу через Німеччину до Франції.

(Далі буде).

К. К.

ДВА ПРИЯТЕЛІ

(2)

Зима пройшла і Артим знов став гнати худобу на пасовиско. Сумно йому було без товариша. Коли раз гнав худобу попри громадський майдан, побачив чужих людей, що в землю вкопували довгі палі. Сказали йому, що до села приїхало товариство комедіянтів і линоскоків. На тих палях буде розтягнена линва, на линві буде танцювати линоскок при світлі бенґальських вогнів. Старий лиш раз кинув оком в цю сторону. Здвигнув плечима і пішов далі. Йому було байдуже, що хтось там хоче скрутити собі вязи.

Женучи худобу назад, Артим побачив на майдані, там, де на палях була розтягнена линва, юрбу людей. Всі баби і діти села збіглися, окружаючи „арену”. Всі дивилися в одно місце. Звичайно при таких збіговищах гамору не було чути. Панувала тишина. Всі, неначе води в рот набрали.

— Нарешті приходиш! — крикнула одна баба, побачивши старого Артима. — Саме, коли ти в селі найпотрібніший, так довго сидиш на тім пасовиску. Іди там до них. Як хто там годен дати поміч, то хіба лиш ти один. А квапся, щоби не було запізно.

— Хто там такий? — спитав Артим. — І що йому сталося?

— Той молодий линоскок — відповіла баба. — Той веселий, жвавий хлопчина. Хотів випробувати линву, заки пізніше, як стемніється, почне скакати на ній. Виліз і впав згори на бочку, що стояла під линвою. Піднесли його цілого поломаного. Гадаю, що одна кісточка не лишилась у нього ціла.

— Коли так, то щож я поможу йому?

— Іди, Артиме, іди. Ти маєш в своїй голові інакші очи, як ми. Іди до Гарляха, бо хлопця занесли до його шопи. Худобу далі поженуть хлопці. І гнати не треба. Кожда худобина сама знає, де її ворота.

Артима обскочили баби і попхали його до Гарляха. Старий пішов до керниці, умив руки докладно, витер їх до поли своєї опанчі і пішов до шопи.

На соломі лежав неподвижно вродливий молодий парубок, одягнений в кафтан з ріжними світлими, за очі хапаючими красками. На його інтеліґентнім, тепер з болю викривленім лиці, хоч в шопі без вікон панував сумерк, видко було познаки надходячої смерти.

Висока чорна жінка з розчіхраним волоссям сиділа на соломі і голову вмираючого держала на своїх колінах. Вона також вже була одіта в [illegible] шмаття, в якім звичайно показувала людям свої [illegible]ки. Її одяг, одяг стоячого коло неї мужа і одяг вмираючого їх сина цілком не були дібрані до хвилі, коли одно з родини вмирало; ще й такою страшною смертю.

Батько нещасливого був майже безтямний. Ледви знав, що робить, коли подаване йому жінкою полотно холодив у зимній воді. В куті шопи куняла стривожена дівчинка. Майже гола, з розпущеним волоссям. Мабуть раптом перебили її приготування до вечірнього виступу, ударемненого пригодою брата. Сиділа німа, глядячи скляними очима на батька, маму й брата. Недалеко від неї лежала в соломі маленька дитина. З фляшкою в устах, з веселим лицем, вимахувала ніжками.

Артим увійшов до шопи. Його, звичайно тупі очи ожившилися, його оспале і зівяле лице напружилося. Сів на землі коло недужого і поклав руку на серце. Воно ще било, та дуже слабо. Повів рукою по ногах, руках і ребрах лежачого цілком без життя. Коли для проби підоймив одну ногу, бліде лице линоскока скривилося з болю. Він тихо зойкнув і силкувався розкрити очи.

Коли вмираючий болючо зойкнув, з соломи висунулася мала кудлата голова собаки. На зойк хлопця відповіла жалісним скімлінням. Двоє розумних очей собаки задивилося на Артима недовірчиво й одночасно шукаючи порятунку.

Старий покрутив головою на знак, що тут рятунку вже нема.

Недужий зачав харчіти, розпочалась аґонія. Жінка, що держала на колінах голову вмираючого, сиділа неподвижно неначе скаменіла, щоби яким рухом синові не приспорити болів. Лиш руками обіймила чоло. Батько оперся о стіну шопи і хлипав. Дівчинка в куті тихенько плакала, тільки маленьке далі весело фицкало ніжками. (Дальше б.).

З ДНЯ

„ВІДКОПАЛИ НАМ БАТЬКА".

Українські старокраєві часописи приносять звідомлення про розкопи українського вченого, д-ра Я. Пастернака, в околицях старого княжого города Галича і про його цінні відкриття. Він відкрив останки величавого українського собора, побудованого князем Ярославом у 12-му віці. Цей собор був найкращим з усіх старинних українських соборів. Про його красу вказують ще тепер грубезні фундаменти і підмурівки, витесані з каменя і мармуру. В підземеллях собора знайдено один саркофаґ, себто домовину, з тлінними останками жінки, а один з тлінними останками чоловіка. Правдоподібно цей чоловік є сам князь Ярослав.

Оповідає д-р Пастернак, що на місце його розкопів з ріжних сторін українці роблять прогульки, щоб подивитися на „відкопану українську славу". Прийшла до нього також ґрупа українських селян і один з них із зворушенням сказав: „Пане докторе, таж ви нам батька нашого з того світу викопали".

Факт, що наші вчені, не звертаючи уваги на страшний гнет окупантів, беруться до відкопування „минулої нашої слави", є дуже радісний і багатомовний. Довгі роки, а навіть віки, наша нація дивилася на наше минуле сонними очима і, по правді сказати, не дбала про це. А це недбальство було очевидним доказом, що в нас фактично ще не було гарячого, правдивого бажання мати свою власну державу. Нині те бажання мати свою державу доходить до найвищого вершка і ось бачимо, як наші вчені, ведені свідомим чи півсвідомим приказом нації, стараються навязати звязки з нашим минулим.

Це безперечно дуже відрадне *явище*. Недаром ворожа рука старається спинити цей процес і ось ми знаходимо в звідомленнях про ті відкриття в старокраєвій пресі білі місця, які викреслила злочинна рука польського цензора. Та цього процесу не спинить рука цензора, коли не спинили його польські полки, хмари поліцаїв, шибениці і тюремні казамати.

„ГОРІ ІМІЄМ СЕРЦЯ!"

Читаючи новинки з рідних земель, як то вороги українського народу знущаються над українським населенням, як арештують наших молодих хлопців, як от у Бережанщині, або пробивають їх ножами, як от у Сокальщині; як польська влада розвязує наші культурно-просвітні та спортові орґанізації, як от недавно розвязала нараз шість читалень, а цими днями — Український Спортовий Союз та Студентський Спортовий Клюб; або, читаючи, як на Лемківщині свої таки землячки, ренеґати, стараються розколоти наш нарід та спантеличити його політично; чи читаючи далі, як варварська Москва засилає сотки тисяч наших людей на заслання, виморює голодом, чи розстрілює; або, читаючи, як на Буковині румунська влада лізе зо своїми брудними ходаками в нашу національну душу, а потім, коли українська молодь протестує проти цього, то її тяжко карають, як от кілька місяців тому покарав румунський военний суд кількох українських націоналістів тяжкими карами за те, що вони для протесту свистали на Шевченківському концерті в часі співу румунського гимну — неодному з нас моторошно стає. Що буде з нами: чи ми охоронимось від цих нещасть, чи ми може пропадемо?

Певно, що ситуація дуже ґрізна і від нас усіх вимагає найбільших зусиль, витревалої праці і жертвенности. Та до розпуки нема причин. Бо коли з одного боку йде страшна нагінка на все, що українське, то з другого боку це збиває український нарід в одну ґранітну масу. А нам саме тої національної ціпкости бракувало. Уявім собі, що 45 міліонів голов, збиті в один табор, що горить пристрасно любовю до всього рідного і ненавистю до всіх, що нам наше рідне хоче відняти! Чи такий табор зможе подолати яканебудь сила?

„І неситий не виоре на дні моря поля, не скує душі живої, ні слова живого". „Горі іміем серця!"

РЕПЕТИЦІЇ ВИБОРІВ У СОВЄТАХ.

Московська „Правда" з 1 серпня приносить статтю, в якій накликає до гострих кар на всі ті совєтські суспільні чинники і круги, які влаштовують репетиції з надходячих совєтських виборів („Репетиція", це театральна, чи яканебудь інша проба). „Правда" говорить, що при тих репетиціях одні люди виступають як „кандидати", а інші, беручи дослівно нову совєтську конституцію, виступають як їх противники, і так з цього роблять собі кпини. Притім вони взаємно критикують себе і в тій критиці попадає нераз місцевим совєтським чинникам, чи таки цілій совєтській владі. Нераз, говорить „Правда", на таких репетиціях виголошують цілі протиреволюційні промови і все це під плащиком жарту, мовляв: „Це тільки репетиція, то й можна собі пожартувати".

Бідна „Правда"! Таж ні в Совєтах ні за границею совєтської конституції ніхто серіозно не трактував, виключаючи, очевидно тих аґентів, що мають у тому особистий інтерес. Хто, як хто, а совєтські громадяни це найкраще знають, що і „конституція" і „демократія і „вибори" в Совєтах це тільки машкарада, з якої можна собі тільки поглузувати. Вони й глузують; а що в свої жарти вставляють також і протиреволюційний зміст, то вина тут не їх, тільки тиж жорстоких обставин, якими большевицька влада скувала ціле суспільне життя і не дасть людям свобідно дихнути.

Чесний.

Вітер зірвав одному громадянинові капелюх з голови й покотив вулицею. Добродій гонить за капелюхом, гонить, та вітер був скоріший і врешті капелюх зник з очей власника. Цей безрадно питає першого стрічного чоловіка:

— Не бачили ви капелюха, що його тудою покотив вітер?

— Бачив, але він був на мене замалий і тому я його лишив на вулиці...

Злий психольоґ.

— Отже ви є детективом? То ви певно розумієтеся на людях?

— Без сумніву. Прошу подивитися на того пана. Я його зовсім не знаю, але відразу пізнаю, що він нежонатий.

— А ви не помиляєтеся?

— Ні. Прошу лише глянути: брудний ковнірець, в плащі бракує двох ґудзиків, один висить на нитці. Якби був жонатий, то жінка попришивалаб йому ґудзики і казалаб узяти чистий ковнірець.

— Я собі то випрошую... Цей пан то мій чоловік!

Згода.

— Жінка відзивається до мужа, зачитаного в книжці:

— Я хотіла би бути книжкою, бо тоді я булаб частіше з тобою.

— Згода, лише з застереженням, що будеш альманахом, щоб я міг що року зміняти.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ДУМКИ ПРО ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ.

На добу теперішнього народнього лихоліття припали початки нових взаємин між українською жінкою і нацією.

Важке положення, в якому опинився український нарід, пробудило в широких масах жіноцтва зацікавлення громадськими справами, політикою, яка каже нам призадуматися над українською дійсністю, вглибилися в її причини та шукати корінів лиха. Жахлива українська дійсність потрясла нашою совістю, виводить нас з круга вузьких еґоїстичних інтересів та єднає нас у почуванню болю і сорому тревоги і бунту.

Тут настирливо стає перед нами запит: Невжеж ми, українські жінки, не є громадянством? Невжеж ми знаходимося ще все тільки на периферії боротьби нації, а ціла наша роля зводиться далі тільки до біольоґічної функції, до приведення на світ і вигодування дітей? Ні! Ми віримо, що на шляху людства духове життя жінки підпорядковане службі нації, сповнить важне післанництво. Ми глибоко переконані, що жінка збагатить культуру цінностями свого духа і внесе в суспільне життя своє розуміння добра, краси і справедливости. Ми віримо, що почування, досвід і воля української жінки це орґанічна, складова частина скарбу народньої душі. Тому думка жінки чи її чин є таксамо потрібні як необхідні для розвитку і визволення нації сили чоловічого духа. Саме тому, що віримо в українську жінку і її творчі сили, вимагаємо й від неї багато і робимо її співвинною за українську дійсність і співвідповідальною за українську будучність. Хоч наша жінка не причинилася безпосередньо до існуючих злощадних відносин, то всетаки і вона співвинна. Бо що вона зробила і що робить, щоби було інакше? І чи не є її вина тут на еміґрації, що вона слаба і незорґанізована та що не має довіря до себе? Ось тому, щоб українська жінка могла сповнити свою ролю, будемо вимагати від неї великої творчої активности. Будемо вимагати від неї жертвенности і посвяти. А першим почином активности нашої жінки хай буде цей День Жінки, що відбудеться 12-го вересня б. р., з якого дохід призначений на санаторію для політичних вязнів.

Цей День Жінки хай стане днем масового спільного переживання українського народу, в якім усі ми заживемо одними і тими самими почуваннями.

Цей День Жінки буде для нас, члениць Червоного Хреста, школою, як розвивати свій орґанічний хист і набирати досвіду в опануванні мас, що нам, členицям Чернового Хреста, дуже потрібне. Цей День Жінки хай буде днем, у якім все жіноцтво повинно виступити сконсолідовано й обєднано, і то як Союз Українок, Червоні Хрести, сестрицтва церковні, жіночі товариства й інші. Одним словом, хай цей день стане дійсно Днем Жінки, жінки свідомої, здисциплінованої й зорґанізованої. Хай цей перший День Жінки на еміґрації дасть початок до подібних щорічних традиційних свят, бо традиція це найкращий цемент для обєднання нації.

Хай це свято стане двигуном, тією рушійною силою, що дає початок усяким високим починам. Хай українська жінка, яка в ріжних важких моментах нації виявила велику силу духа і посвяти, теж викаже тесаме й на еміґрації.

Хай це свято принесе і матеріяльну користь українському народові, бо, як зазначено, дохід з нього є призначений на санаторію для вигнанців з рідних земель. А є їх по ріжних краях багато! Блукають без пашпортів і засобів до життя, схоровані й без опіки.

Хай українська жінка стане їм мамою, опікункою, і то через свою гуманітарну інституцію: Український Червоний Хрест при О. Д. В. У.

Я вірю, що українська жінка не відкине просячої руки для такої високої цілі. Вже є гарні початки, бо тікети масово розходяться. Гроші на санаторію впливають до комітету Дня Жінки як від Союзу Українокк, так і від Червоних Хрестів, і вони будуть незабаром оголошені в часописі. Отже зачинаймо з Богом цей День Української Жінки.

А. Середа,
голова комітету.

ВРАЖІННЯ З ЛЕНІНҐРАДУ.

Подаю читачам „Свободи" лист, який я одержав від свого сина, вихованого в Америці, котрий під цю пору відвідує краї, положені над Балтійським морем. Ось тут подає він свої враження з оглядин колишньої столиці російських царів, а теперішнього Ленінґраду. Будучи в тісних зносинах з американською амбасадою в Росії й маючи з того приводу таку свободу рухів у большевицькім раю, якою мало хто з туристів може тішитися, та маючи теж доволі часу проглянутись до життя давньої столиці російських царів, описує він у тім листі відносини, що панують у Совєтах. Це опис, висланий сином батькові в приватнім листі для його приватного відома.

Лист звучить:

Дорогий Батьку!

Ми є в Европі від 26-го травня. Ми перебули цілий червень у „Кіль", у Німеччині, чекаючи на приказ. Цілий той місяць вся служба на кораблі могла кожного дня йти, коли хотіла, до міста і бавитися. Ми могли як туристи користуватися виміною американського доляра на німецькі гроші. Ця виміна призначена лише для туристів і цій обставині треба завдячувати, що кожний на кораблі міг одержати подвійну вартість за видані гроші. Німеччина це гарний край, одначе кожний забагато думає і говорить про війну і всюди приготовляються до неї. На корабельних доках усюди йде горяча робота коло будови нових военних кораблів. Головна причина, що ми мусіли відїхати з Кіль до Штетина, була та, що ми не могли знайти в Кіль сухих доків („драйдок") і мусіли їхати до Штетина, щоб відмалювати корабель.

Робітники в Німеччині заробляють дуже мало, коло трицять пять марок на тиждень; стільки кожний моряк видасть на нашім кораблі лише для своєї власної розривки і забави в однім тижні. Це виносить на американські гроші сім і пів доляра.

Ленінґрад був нашою найближчою стацією по відїзді з Німеччини. Життя в тім місті дуже інтересне і характеристичне для відносин по інших містах Росії, і я буду старатися ясно представити образ життя в Росії, так, як я його бачу на власні очі. Насамперед взяло російським митним урядникам два дні часу, щоби дати кожному на кораблі пашпорт, потрібний на те, щоб ми могли вийти на місто. Причиною того, що ми були так довго здержані перед вступлення нашим на сушу) було це, що митні урядники не могли розуміти, чому ми прийшли до Ленінґраду. Ми не мали жадного торговельного набору, ані не задумували брати жадного товару на корабель. Не розуміли, бідні, що може на світі бути якийсь корабель приватний, збудований і удержуваний одним чоловіком для своєї власної вигоди і приємности. (Амбасадор Дейвис належить до найбагатших людей в Америці). Другою причиною було це, що всі моряки, які знаходились на яхті, всі офіцири і інжинїри були чисто і добре убрані і всі імпонували москалям своєю інтеліґенцією. Вони не могли розуміти, як це може бути, бо пересічний російськиий чи взагалі европейський моряк, хто би він не був, є собі досить неотесана, простакувата людина. Вони називають нас моряками - аристократами. Пізніше вони дізналися від американської амбасади, що ми за одні.

Я служив за певного роду перикладача між офіцирами на кораблі й російськими митними урядниками, хоч по правді я сам розумів хіба половину того, що ті, урядники говорили. Я просив одного митного урядника, щоби був на обіді зі мною на кораблі, та цей відповів, що їм не дозволено їсти на чужинецьких кораблях, і просив, щоби не згадувати про це в приявності інших російських урядників, бо коли би його приловлено на тім, що він їсть на кораблі, то він був би негайно арештований.

Щоб вийти з корабля і поза портові доки, кожний з нас мусів мати спеціяльний пашпорт. Денебудь ми хотіли йти, всюди мусіли ми мати спеціяльні пашпорти. Коли я вийшов на вулицю і станув на розі вулиці, щоб сісти на трамвай і дістатися до середини міста, я знайшов старий, брудний трамвай, котрого підлога була засипана ріжними окрушинами і відпадками. Він зовсім не надавався, щоб ним могли люди їздити. Ні одна людина в Ленінґраді не має порядного убрання, а я вже є в Ленінґраді один місяць і ходжу всюди по місті і за місто і знаю, що пишу, дивлячись на місто і людей, бачив всюди повно бруду. Наш „Іст Сайд" у Ню Йорку і Бовери суть чисті як скло в порівнянні з Ленінґрадом, беручи справу загально. Будинки опущені, гниють і ніхто про них не дбає, ні про що інше. Мені пригадується стара приповідка, що коли кожний є власником усього, тоді ніхто не дбає про ніщо. Одинокі будівлі, які стоять ще сяк-так понаправлювані, це кілька урядових будинків і давніші царські палати, котрі перемінено в музеї. Ті будівлі є доброї, сильної будови і гарні, одначе засуджені на руїну, бо вікна повибивані, цемент розлітається, а рами вікон виглядають, якби ніколи не були мальовані. Це прямо страшно дивитися на таке запущення і подумати собі, що таке місто, яке належало до найгарніших в Европі, так тепер руйнується. Нові будівлі представляються ще гірше. Робота коло них дуже примітивна і нездарна. Камениця американської амбасади, котра має лише три роки, розпадається. Я бачив на власні очі ті нові будинки, а вони виглядають так, якби мали вже по 50 літ. Прекрасні церкви також розвалюються. З них тепер роблять якісь музеї. Головна вулиця Ленінґраду носить ім'я 25-го Октября (жовтня). Я був на тій вулиці зараз першого дня, коли я приплив до Ленінґраду. І тут розкажу про те, що трапилося мені бачити і пережити на цій вулиці першого дня мого побуту в місті Петра Великого. Банк Злученої Соціялістичної Совєтської Республики дає нам в заміну за одного доляра лише пять рублів. На тій вулиці приступають до мене цивільні і просять, щоби я їм відпродав свій годинник і свою одіж, одним словом: усе, що маю. Я кажу їм, що я маю на продаж хіба американські доляри і вони дають мені від 15 до 20 рублів за одного доляра. Чому так, Бог його святий знає. Пізніше я на усильні просьби одного росіянина продав йому свій наручний годинник, котрий я купив у Німеччині за 3 доляри. Я отримав за той годинник 300 рублів, 100 рублів за одну стару пару штанів, 50 рублів за стару сорочку і т. д. (Кінець буде).

МАРМУРОВА КАЗКА

У 17-му столітті володіли в Індії славні великі моґули. Ті володарі прославилися не лише военними ділами, але і мирними. Тоді процвітало будівельне мистецтво, про якого висоту свідчать чудові мечети, головно в місті Дельгі. Найславніша будова з тих часів, а може й найгарніша будова в світі, не є в Дельгі, лише в недалекій Аґрі над рікою Джамною. Це гробниця Тадж Магаль.

В Аґрі володів могутній моґул Шах Джікан, якого жінкою була гарна Арджаман Бану Беґум, звана інакше Мумтаз-і-Магаль, або вибранка палати. Померла вона на 32-му році, а оставила вісьмох синів і шаха у розпуці по її втраті. Шах постановив побудувати покійній найгарнішу гробницю у світі.

У 1630-му році почалася будова, що тревала 18 літ. Працювало при будові двацять тисяч робітників. Безконечні каравани привозили з далекого Джейпуру на місце мармур без найменшого ушкодження, із шахової скарбниці доставляли найшляхотніші самоцвіти для окраси стін Тадж Магалю. Будова коштувала багато міліонів.

На старість шаха Джакана скинув із престола його син і увязнив в іншій палаті в Аґрі. Відтам цілими ночами й днями дивився вязень на гарну будівлю. Як помер, похоронили його в Тадж Магалі поруч гарної Арджамани. Про обох нарід утворив цілі леґенди.

Гробниця має головну копулу, високу на 150 стіп, із білого мармуру з синіми жилками. До нутра, прикрашеного чудовими мозаіками, впадає лише тьмаве світло, яке продістається крізь мармурові шиби вікон, що є дуже по мистецьки різьблені та покриті арабесками й ростинними орнаментами так, що подобають на мережки. Перед будівлею є штучне озерце, в якому вся гробниця відзеркалюється.

В середині поміщені труни шаха і його жінки, злучені смертю.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

ПЛЕЙНФІЛД, Н. ДЖ.

З хрестин на народні цілі.

На хрестинах у наших громадян Йосифа й Анни Яреми в Плейнфілд, Н. Дж., 10 липня ц. р. зібрані гості жертвували $10.60. З того ухвалено вислати на інвалідів до старого краю $6, а $4.50 на інші, тутешні цілі. Жертвували: В. Ярема, С. Дубей, В. Реновець, Ю. Голинський, М. Ярема, Й. Ярема, П. Ярема, Хабурський по $1; М. Дубас, М. Скач, М. Корянела, Щарик по 50 ц.; М. Головка, А. Ярема по 25 ц. Гроші на інвалідів переслано через Обєднання.

В. Реновець.

БОФАЛО, Н. Й.

З ювилею на будову читальні в Коробчицях.

Дня 25. липня ц. р. відбулася в громадян Теодора і Варвари Новосядлих забава в честь їх 25-літнього подружого життя. На забаву прибуло багато людей, своїх і чужих. Забавою проводив гром. П. Сукмановський, котрий у своїх словах представив заслуги ювилятів для місцевих громадських справ, а також передав просьбу громадян з рідного села Коробчиць, у якій вони просять своїх односельчан в Америці помогти їм скінчити будову читальні. Потім гром. Сукмановський попросив гром. Тимковича, щоб він дав дальше пояснення про потребу цеї читальні. Присутні гості не забули нагородити дарунком ювилятів, а також перевели між собою збірку на читальню.

Жертвували: Василь Горгота $6; Онуфрей Макух $5.50; Теодор Новосядлий, І. $4; Михайло Вітровий $3.50; Теодор Новосядлий, II. $3; Теодор Новосядлий, III. $3; Михайло Хомин $3; Панько Сукмановський $2.50; по $2: М. Зарічний, Анна Сліпко, Г. Сукмановський, С. Град, П. Лютий, П. Сукмановський, Софія Кот; по $1: А. Смерека, Леона Боднар, А. Зарічний, Г. Баран, І. Лютий, С. Стойкевич, І. Теслюк, П. Замойський, Е. Тимкович, Н. Видиш, Анна Видиш; С. Ковальський 50 ц.; Л. Казмірчак 25 ц. — Разом зібрано $57.75. Гроші відіслано до комітету в селі Коробчицях, пов. Золочів.

Е. Тимкович.

Чемний.

Дідусь хоче спати, а малий Івась не дає. Дідусь просить:

— Івасю, сиди трохи спокійно. Я через тебе не можу ні хвилини подрімати. Не кричи тепер!

— Добре дідусю. Я пожду, аж ти заснеш...

ЖИДИ В ІТАЛІЇ

Фашизм і жидівство.

В Італії запримічується зріст протисемітських настроїв.

Римський часопис „Іль Тевере" приніс велику статтю, в якій твердить, що „жидівство є перешкодою імперіялістичним інтересам Італії". Стаття відбилася відгомоном і поза границями Італії, бо є доказом, що фашизм переходить від дотепершньої толеранції супроти жидів на шлях, яким ступає національний соціялізм.

„Іль Тевере" признає, що в Італії є всього яких 70,000 жидів. Отже така скількість не моглаб загрожувати імперіялістичнимним інтересам Італії, яка має приблизно 43 міліони населення. Одначе часопис не годиться з таким поглядом і виступає проти тих, хто стає в його обороні. „Тевере" твердить, що жидів в італійській літературі та в одиноких званнях дуже багато, багато більше, ніж повинно би їх бути відповідно до проценту. Далі каже так: „Спеціяльну інтелектуальну (умову) революцію або словну опозицію чи навіть явне зрадництво, які можна запримітити серед деяких елементів, які все ще крутяться в нашому інтелектуальному світі, можна пояснити лише якимсь недомаганням у крові".

Тут „Іль Тевере" приймає явно расистівську теорію. Чи в цій справі фашизм схоче стати на одному щаблі з національним соціялізмом, іще напевно не знати. Фашистівська програма не має постанов про расову чистоту ні взагалі про расистівську доктрину. Та систематична акція Фаріначія (бувшого радника фашистівської партії, який виразно виступає проти жидів) і товаришів та такі статті, як згадана стаття „Іль Тевере", кажуть здогадуватися, що фашистівський провід поведе протисемітську акцію. А тут треба згадати, що не лише „Іль Тевере", а й багато інших фашистівських часописів — ворожі жидам.

Та колиб фашистівська ерархія рішиласяб на протижидівську боротьбу, то вчинилаб це радше із закордонно - політичних причин. В Італії ніколи не було протижидівського настрою в широких народніх верствах, нема його і сьогодні. Крім того цілі італійські території не мають ні одного жида. Жиди в більшій масі живуть по більших містах, головно в Генуї, Ліворні, Міляні і т. д. Зрештою Фаріначі вясував уже, що є головною причиною його протижидівської кампанії. Він обвинувачує жидів, що вони вдержують звязки із ліберальними, масонськими й іншими протифашистівськими колами у закордоні, які працюють над тим, щоб повалити фашизм. Не без того, що одною з причин протижидівської кампанії є теж бажання приподобатись арабам.

СЕРЕДНЬОВІЧНА АПТИКА

Коли сьогодні говоримо або подумаємо про аптику, то уявляємо собі все ясний, обширний та чистий льокаль, у якому в скляних і порцелянових слоїках є складники лікарств, де фаховці роблять лікарства, важать їх на прецизних вагах—точно за приписами лікарської рецепти.

Та не все так було: Аптика це стара установа і за час свого існування переходила найріжніші переміни. Ще тепер живуть люди, які тямлять, що до аптики, в деяких краях можна було поступити на „чарочку горівки", а в середньовічних часах аптика була чимсь посереднім між баром, цукорнею та аптикою в новочасному розумінні.

Середньовічний аптикар робив для своїх гостей найріжніші торти та тісточка, перники (медяники) й марципани. У глиняних слоїках і збанках, що стояли на полицях були переважно . . . ріжні горівки, малмазії та всякі вина, приправлені шафраном, гвоздиками або імбіром.

Кадила, кадильні свічечки, перфуми, білило (пудер) і шмінки, це були головні предмети промислу тодішнього фармацевта. Крам цей купували радо не лише шляхтянки, а й міщанки.

Незлий дохід приносила теж торговля амулетами, на які в тих часах був великий попит.

Крім того всього, наче для побічного заняття, робив аптикар також і лікарства. Мав усе на складі звичайні ліки. Були там, самособою, лічничі зілля, одначе були теж сушені жаби, пиявки, кости звірят, мінерали, а навіть річи в аптикарському фаху такі „конечні", як людський і горобиний кал, підкладки із старої обуви, бруди з лазні і т. і.

Не треба думати, що аптикар не мав на складі готових скомплікованих лікарств. Все можна було купити в нього найріжніші специфіки, головнож ті, що їх панове доктори найчастіше записували хорим, отже: масть на відмякнення селезінки або інша масть на „піднесення печінки" (?), мучку з чемериці на пчихання, що „відводить катар із мізку", порох до підкурювання з білого кадила й анижовий сік, що „прочищував матицю", порох до підкурювання з полину, якого „дим проганяє дияволів із хати" і багато інших.

Бачимо з того, що тодішня аптика дуже ріжнилася від сьогоднішньої. Одно лише не змінилося досі — високі аптичні ціни. Тому в середньовічних часах, як і сьогодні, добре було мати аптику.

Наші приповідки.

При складанні до друку менше знаних приповідок останні черенки пересунулись нам на одно місце наділ, за що дуже перепрошуємо шановних читачів.

Дере коза лозу.

Бог взяв жінку, а вовк козу.

Кожний судить, а я беру дівку.

Пізнати пана після себе.

Що тверезий думає, те пяний по холявах.

Від голови риба говорить.

Корова, що багато ричить, мало смердить.

Доти жінка люба, доки молока дає.

Доти чоловік добрий, доки не візьме за чуба.

Хто високо літає, доти солтисом не зроблять.

Або пан, або низько сідає.

Голодній кумі хліб пропав на умі.

Неможливо.

— Пані, кожну вашу забаганку моментально виконаю.

— Прошу так зробити, щоб я схудла.

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАЇВ.

(95)

Тарзан ніколи в життю не зазнавав почуття страху. І тепер він його не мав. Та всетаки якийсь дивний запах говорив йому, що тут живуть істоти цілком інші від тих, які він дотепер бачив. Це почуття наповняло його якоюсь відразою. Але це не був страх, тільки обридження. Та, не звертаючи на це уваги, він ступав наперед, оглядаючись обережно довкруги.

Втім він відчув, що ці невидні сотворіння вже знають, що він між ними, і почали пильно за ним слідкувати. Він очікував від них кожної секунди нападу. Та, знаючи, що вони слідкують за ним, він перестав ховатися, тільки ще більше напружив свої мускули, щоб вони кожної хвилі були готові до блискавичних рухів. Попри всю ту увагу він оглядався за слідами „зеленої богині".

Втім він почув за собою якийсь шелест. Він миттю обернувсь і побачив перед собою кущ. Він був певний, що за кущем криється якесь сотворіння. Добувши ножа, він скочив поза кущ, та на своє здивування не побачив нічого. Його огорнув подив! Що це могло бути і де воно зникло? Бо що воно було там, не улягало найменшому сумнівові.

Уйшовши ще кілька кроків, він сперся на великий камінь і почав призадумуватися, що робити далі: чи краще шукати „зеленої богині", чи може ліпше зачекати, аж доки невидний ворог покажеться на яв; щойно тоді, розправившися з ним, пускатися в дальші розшуки. Та в тому моменті позаду нього немов зпід землі виросла величезна фігура маянського чоловіка.